

Helse- og omsorgsdepartementet
(Kun avgitt digitalt på www.regjeringen.no)

Deres referanse: 20/2467

Dato: 28/05/2020

Høringssvar – forslag til midlertidige endringer i smittevernloven om karantene ved nærkontakt med bekreftet smittet person og isolering

1. Innledning

Vi viser til høringsnotat 25. mai 2020 om forslag til midlertidige endringer i smittevernloven om karantene ved nærkontakt med bekreftet smittet person og isolering, med høringsfrist 27. mai 2020 kl. 16.00.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har som oppgave å gi råd til Stortinget, regjeringen og andre myndighetsorganer i spørsmål om menneskerettigheter. NIM uttaler seg i utgangspunktet ikke i noen særlig grad om hensiktsmessigheten eller prioriteringen av virkemidler for å ivareta statens menneskerettslige forpliktelser. Vårt høringsinnspill gjelder derfor hvordan lovbestemmelsene kan utformes for å sikre at menneskerettighetene oppfylles i praksis.

NIM forstår at korona-situasjonen har ført til tidspress, ikke minst når det gjelder vedtakelse av reguleringer for å avhjelpe situasjonen på ulike måter. Vi mener likevel det er uheldig å sende ut et forslag til lovendring, som skal gjelde i to år, med en tidsfrist på én dag. NIM har ikke hatt tid til å kartlegge alle potensielle menneskerettslige problemstillinger ved dette forslaget.

2. Forskriftshjemmelen om isolasjon og begrensninger i bevegelsesfriheten

Det kan etter vårt syn med fordel fremgå noe klarere i ny § 4-3a første ledd at forskriftshjemmelen gir en adgang til å regulere hvem som etter en faglig vurdering må antas å ha en allmenfarlig smittsom sykdom i smittevernloven § 1-3 nr. 2 i forstand. Det kan f.eks. gjøres gjennom en formulering som «Kongen kan gi forskrift om når en person skal antas å ha en allmenfarlig smittsom sykdom, jf. § 1-3 nr. 2.» eller lignende.

3. Straff ved overtredelser av forskrifter gitt i medhold av ny § 4-3a

Etter smittevernloven § 8-1 første punktum straffes forsettlig eller uaktsom overtredelse av loven (med unntak av visse typer overtredelser), eller vedtak gitt med hjemmel i loven, med bot eller fengsel inntil 2 år. Dersom overtredelsen har tap av menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse som følge, er straffen bot eller fengsel inntil 4 år, jf. smittevernloven § 8-1 annet punktum.

I forskrift om smitteverntiltak mv. ved koronautbruddet¹ (covid-19-forskriften) er strafferammen ved overtredelser fastsatt til 6 måneders fengsel, jf. forskriften § 19 første punktum. Bare grovt uaktsomme overtredelser omfattes i tillegg til forsettlige. Såfremt covid-19-forskriften § 19 ikke videreføres, vil straffeansvaret etter det vi kan forstå reguleres av smittevernloven § 8-1. Det synes i så fall å innebære en strengere strafferamme enn etter covid-19-forskriften § 19, noe vi antar ikke har vært intensjonen. Departementet bør vurdere om det er behov for en hjemmel til å gi lavere strafferamme eller høyere skyldkrav ved overtredelser av § 4-3a enn det som følger av smittevernloven § 8-1.

4. Tvungen isolering i tilpasset bolig

Der det viser seg å være nødvendig å bruke tvangsmidler gjentatte ganger overfor en pasient på et sykehjem, bør det vurderes om pasienten skal flyttes til en institusjon der vedkommende kan få et tilbud som innebærer mindre bruk av tvangsmidler. Det bør fremgå av loven at smittevernemnda i slike tilfeller skal ta stilling til spørsmålet om flytting. Ellers vil en risikere at smittevernemnda først vurderer dette spørsmålet etter at det har gått tre uker etter første vedtak, og seks uker etter andre vedtak, jf. smittevernloven § 5-3 tredje ledd første punktum. Ved isolering på grunn av covid-19 er kanskje isolasjonsperioden såpass kort at vi antar at spørsmålet sjelden vil komme på spissen. Imidlertid skal smittevernloven § 5-4a om tvungen gjennomføring av isolering i tilpasset bolig skal, så langt vi har forstått, gjelde generelt.

Under isoleringen kan det iverksettes «pleiemessige og sikkerhetsmessige tiltak» for å gjennomføre en effektiv isolering, jf. smittevernloven § 5-4 andre ledd første punktum. Tiltakene skal begrenses til de som «[...]er helt påkrevd i forhold til faren for smitteoverføring.», jf. § 5-4 andre ledd annet punktum. I proposisjonen som ligger til grunn for bestemmelsen uttaler departementet «[s]ikkerhetsmessige tiltak vil i første rekke være tiltak som vakthold, også for å hindre uvedkommende i å få kontakt med pasienten, og om nødvendig tilbakehold dersom pasienten forsøker å unndra seg isoleringen», jf. Ot. prp. nr. 91 (1992-1993) punkt 5.4 på s. 86.

¹ Forskriften er vedtatt med hjemmel i smittevernloven § 7-12 og § 1-2 tredje ledd og § 4-3, og lov 23. juni 2000 nr. 56 om helsemessig og sosial beredskap § 4-1 jf. § 1-5, jf. Kongelig resolusjon PRE-2020-03-27-470 Forskrift om smitteverntiltak mv. ved koronautbruddet (Covid-19-forskriften).

Det bør fremgå av loven at ved bruk av tvungent tilbakehold, låsing av dør og fastholding og føring bør beslutningen om og årsaken til bruken av tvang nedtegnes. Videre bør det fremgå at en kvalifisert fagperson skal føre kontroll med beslutningen.

5. Forholdet til EMK artikkel 5

Uten at vi har vurdert spørsmålet inngående, antar vi at straffesanksjonert plikt til isolasjon etter et såpass inngripende regime som etter covid-19 forskriften § 11 i over en lengre periode, vil utgjøre frihetsberøvelse etter EMK artikkel 5, slik at garantiene etter denne artikkelen utløses. Vi kan ikke vise til sammenlignbare saker, men viser til at «husarrest» som gjennomføring av varetekt i straffesak, som går på plikt til å ikke forlate hjemmet, etter EMDs praksis vil utgjøre frihetsberøvelse, jf. *Nikolova v. Bulgaria (no. 2)* (40896/98) avsnitt 60 sammenholdt med avsnitt 53. Vi antar at det forhold at isolering med grunnlag i regler gitt i ny § 4-3a første ledd ikke kan gjennomføres med tvang, ikke medfører at tiltaket faller utenfor frihetsberøvelse. Vi legger her vekt på at overtredelser er straffesanksjonert.

Det aktuelle grunnlaget for frihetsberøvelse vil være EMK artikkel 5 nr. 1 bokstav e. Ved utarbeidelsen av forskrifter om isolasjon med grunnlag i ny § 4-3a første ledd, er det viktig at departementet tar stilling til hvorvidt isolasjonsregimet er såpass inngripende at EMK artikkel 5 kommer til anvendelse.

6. Avslutning

NIM stiller seg disposisjon for en nærmere dialog om disse spørsmålene, også utenom ordinær arbeidstid.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen
Assisterende direktør

Thomas Malmer Berge
Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.